

Pazar yazýlary

Pazar, 03 Ocak 2010

Son Güncelleme Pazar, 03 Ocak 2010

Bu Pazar size Alattin Karaca'nın ve Mustafa Yolcu'nun iki ayrı yazısını sunuyoruz. Birisi filmlere de konu olan Yakylacak Kitap'ta geçen Ýskilip tasvirleri diđeri ise Ýskilip Lisesi'nde 1969'da uygulanan saç uzatma yasađy.

Alattin KARACA'nın kaleminden

Bir önceki yazýmızda Ethem Ýzzet Benice'nin ailesiyle birlikte, çocuk yaþlarda, Birinci Dünya Savaþy baþlayınca Ýskilip'e göç etmesinin bilgisini vermiþtik. Sonra da, 1927 yýlýnda basýlan Yakylacak Kitap adlý romanýnda Ýskilip hakkýnda çepitli bilgiler bulduðumuz bahsetmiþtik. Romanýn baþkahramaný Vicdan, Ýstanbulu, kimsesiz, yoksul ve talihsiz bir kýzdýr. Okulu bitirince Ýskilip Kyz Mektebi'ne 1915'te öđretmen olarak tayin edilir. Ethem Ýzzet, ilk defa Anadolu'ya gelen bu genç öđretmenin gözünden, o yýllarda Ýskilip'ini ayrıntýlý olarak tasvir ediyor. Ýlkin Samsun'dan Çorum'a geliþini, Çorum hakkýndaki gözlemlerini, oradan da yaylýyla Ýskilip'e yaptýđy yolculuđu anlatýyor. Genç mualliminin ilk durađy Ýskilip'teki Hacý Ali Han'y idi. Kaldýđýmýz yerden devam ediyor yazýda. Tespit ettiđimiz kadaryla 1915-16 yýllarýnda Ýskilip'teki kimi mahalle ve mevki adлары hakkýnda bilgi verelim önce. Romanda birkaç yerde 'Tokatly Mahallesi' geçiyor (Kitabýn sonunda dizgi yanlýpy mýdýr bilmem bu mahalle Takatly diye de yazýlabilir bir yerde de -ayný mahalle olsa gerek- 'Tokatly Köprü' diye bahsedilmekte. Romandan öđrendiđimize göre, o yýllarda Ýskilip'teki baþka mahalle 'Temenna Mahallesi'. Ayrýca kirazlýklarýndan söz edilmekte Ýskilip'in. Bunlar; 'Çađyl' ve 'Ývlik' kirazlýklarý. Bir de 'Meydan Bađлары'. Ethem Ýzzet, romanýn bir yerinde, Vicdan Haným'ýn gözünden 'Çađyl Tepesi'ni tasvir ediyor. Ýpte eski Ýskilip Tepesi: "Sade þu Çađyl tepesinden Kyzlyrmađyn üzerinde göđün derinliđine akan güneþin gurubunu seyretmek, deđeri ölçülme kyzyl, nehir kyzyl, güneþ kyzyl. Yerden göđe, gökten yere fýpkýran sarý, mavi, beyaz, pembe, eflâton karýþyk bu kyzyl alev sütun mađrur ve nazenin bir þark güzeli gibi süzülüp bulutların içinde kaynýyor. Sonra o enfes kiraz bahçeleri ne eþsiz? Tepenin eteklerinden 'Ývlik'e kadar uzanýp giden, ucu bucađy bellisiz bir koruluk. Ađaç dillerinden berrak, aynadan farkсыz, buz gibi, hayata hayat katan sular fýpkýrýyor. (…) Tepenin ortalama yerinde de büyük bir menba var." (YK, s. 191) Pimdi, Çađyl Tepesi yine böyle midir acaba? Kyzlyrmak, yine kyzyl akar mý günbatýmýnda? Tepenin eteklerinde, Ývlik'e kadar uzanan uçsuz bucak koruluklar duruyor mu? Sonra ađaç diplerinden berrak akan, buz gibi sular… Çađyl Tepesi'nde yine büyük bir su kaynađy var mı? Benice, bu suya yazýn en sýcak günlerinde bile, bir saniye parmađýnýz tutamazsýnýz, o derece sođuktur diyor. "Tadı da lezzetlinin en lezzetlisi"ymiþ (YK, s. 191-192). Bir de þu bilgi ilginç: Çađyl Tepesi'ne çýkan aileler, burada kirazý o zamanlar okka satýn almazlarmýþ. Ya nasýl diyeceksiniz? Ađaç hesabý alýyorlarmýþ. Evet, yemek için bir ya da iki kiraz ađacı satýn alýyorsun. Roman kahramaný, büyük bir ađaçtaki tüm kirazlara beþ kurup ödediklerini söylüyor. Romadaki Ýskilip kirazý tasvirleri de ilginç bana. Tasvir edilen þu kirazlara nasýl imrenmezsiniz: "Toplanan kirazlar suyun içine atýlýyor. Suyun içinde buz tutmuþ, sođuktan yarılmýþ, þekerden farkсыz, iri, mor, Çađyl kirazý…" (YK, s. 192) Çađyl tepesi dýpýnda, bir de 'Uludere Bahçeleri'nden söz kitapta. Ýskilip'in tâ baþýnda, yemyeþil, ucu bucađy görünmeyen bađlyk bahçelik bir yermiþ. Ýki yamaç, koruluk, ađaçlyk. Ortada süzüle süzüle akmakta. Romanda anlatýldýđyna göre o yýllarda, Ýskilip'te bir 'Kyz Mektebi' var: Eski adýyla Mekteb-i Ýnas'. Ýskilip Kyz Mektebi. Hükümet Konađý'nýn biraz gerisinde, geniþ bir düzlüđün ortasýnda. Epeyce de öđrencisi varmýþ (YK, s. 97). 1915 Ýskilip'inde Pazar yerini merak etmez misiniz? Yakylacak Kitap'ta eski bir Ýskilip pazarý seriliyor gözümüzün önüne. Bakýn böyle Hükümet konađyna gidecek yolun ađzýnda, Kyz Mektebi'nin yakýnýnda Çarþamba günleri kurulan bir pazar yeri burasý. Satýcýlar kadýn; yumurta, yođurt, yađ, peynir satýyorlar. Ekin pazarý, meyve pazarý, at pazarýnýn yerleri ayrı ayrı. Tüm köylüler geliyorlar pazara, herkes alacaklarýný alýyor, satacaklarýný satýyor. Bir de bu arada þöyle bir bilgi var; Ýskilip'te gün adлары hakkýnda: O Cuma Cuma'ya Cumai, Cumartesiye Cumaiertesi, sonra 'girevü', 'düþünbe', 'deri'… diyorlarmýþ (YK, s. 129). Eh, bu Pazar yeri tasvirine bir de Çorum ađzýna göre konupma yakýþýr. Romandan pasajlar, bir devrin Ýskilip ađzý. Pazar yerindeyiz, alýcý öđretmen satýcý Ýskilip'li bir kadýn: "Kaç kurup yumurtalar? - On sekizi bir kurup hanýmcyđým. - Pahalý deđil mi? - Emme de pahalý ha. C bir kurupa veriyok da yine mi pahalý diyon? - Taze mi barı? - Ýnan olsun hepsi bu haftanýn yumurtalarý, bizim küçücük göbel ask gidiyor da yađy, yumurtayý pazara döktüm. Yođsam pazarda ben nidecektim?" (YK, s. 128) Bir de yađ satan kadýnın þu cümlesinde bir Çorum ađzý: "- Bir bannak al da bir yolcuk yađy gör.." (YK, s. 129) Gelelim kadýnların giyim-kuþamýna. Öđretmen Haným, 1915 Ýskilip'inde kadýnların giyim-kuþamýna dair þu bilgileri veriyor: Siyah bir çara bürünmüþler. Her taraflary sýky sýkyya kapalý. Yüörtüyor. Sadece tek gözleri görünüyor. Cardan baþka, cicili basmadan bir önlük, kaloþ potin. Carýn altýnda, üç etek entari, bol bir basma bir yelek. Ayrýca her kadýnın baþýnda, taçly, turalý fes. Gerdanlyk yerine geçen bir iki sýra altýn dizisi. Altýn, o derece ya altýn bulamayanlar penez diziyorlar. Bir yerde de erkek giyimi hakkýnda bilgi buluyoruz. Sýrtta siyah bir 'sako'. Bir de adýna çitarý denilen, cepleri üstünde bir mintan. Yollu, ipekli kumaþa 'çitarý' denirmiþ, onu da belirtiyor Benice. Sonra belde þal kuþak, potinler, baþta sivri mor bir fes. Ýpte Ýskilip'te eski erkek giyimi (YK, s. 106). Evet, bugün de sona geldik. Benice'nin Yakylacak Kitap'ýndan 1915-16 yýllarýndaki Ýskilip'i okumaya devam edeceđiz...

Mustafa Yolcu'nun kaleminden

Ýskilip Lisesi

Ýskilip'te 1969 yýlýydý.

Lise öđrenime açýlalý iki yýl falan oluyor, müdürü Kemal Ceylan idi.

Okul öđrenime sabahçy ve öđlenci olarak iki kademeli olarak devam ediyordu.

Yýllardýr devam eden bir uygulama ile okula gelindiđinde bazen saç kontrolü yapýlýr, 3 numara MAKÝNA TIRAÞINDAN uzun olan saçly öđrencilerin saçлары öđretmenlerin elindeki makas ile kesilerek, epek týrapý diye tarif edilen týrap gerçekteþtirilirdi.

Bizler saçýmýzýn böyle kesilmesine razý olmazdýk ama iþi muzipliđe vurarak birbirimizin gülünç kesilmiþ saçlarına gülerdik.

Tabi bundan sonra saçý kesilen talebenin yapacađy tek þey okul çýkýþy berbere giderek saçýný 1. numara makine ile týrap ettirmekti.

olurdu. Çünkü makas ile saç derinden kesildiðinden başka türlü saç izi baştan silinmezdi.

Saçymyzın makasla kesilmesi olayyny bazen hocalarymyzla tartypyr, saçymyzın uzatylmasyna niye izin vermediklerini sorgular. Hocalarymyz saç uzatyladydynda bakymynyn zorlabacadyny, gerekli temizlik yapılmadydynda saçların bitleneceğini. Bu durumu saç uzatylmasyna idarece izin verilmediğini bize izaha çalybyrlardy.

1969 ly yıllarda Ýskilip'te evlerin büyük bir kısmı ahþap kágir evlerdi.

Ev ve çamaþyr temizliđi bu günlerde olduđu kadar gelipmiþ deterjanlarla deđil, çamaþyr kili denilen toprakla, odun külü ile þapma denilen yeni çykan deterjan ile yapılyrdy.

Gece yattymyzda tahtakurulary odaların duvarlarında gezinmeye baþlardy.

Biti duymuþtum ama ne olduđunu bilmiyordum.

Orta ikinci synyfta bir arkadaşymyzın syrtý kapynmaya baþlamyþ. Eve gittiðinde annesine durumu aktarmyþ. Annesi syrtyna bak olduđunu görmüþ. Bunun üzerine üzerinde bulunan bütün elbiselerini çykarttyrarak kaynatmyþ. Arkadaþymyzda bol sabunlu, kes yapmyþ. Böylece arkadaşymyz bitten kurtulmuþtu.

Ama okula geldiðinde bir daha da önceden oturduđu arkadaşynyn yanyna oturmady.

Bunlarda bizim yapıadyymyz gerçeklerimizdi.

Gençtik, başymyzda kavak yelleri esiyordu.

Efendim nasyl olurda bizim saçymyz hocalarymyz tarafından makas ile epek tyrapý tabiri ile kesilirdi!

Biz saçlarymyza gerektiđi gibi bakamaz my idik!

Hem sonra görünüpümüz bozuluyor, fiyakamyz kaçyordu.

Sonunda lise müdürüne hitaben Ý.L.Ö. B. (Ýskilip Lisesi Öđrencileri Birliđi) baþlyđy ile mektup yazdym.

Ýlk paragraf þöyle idi:

-"Sayyn müdürüm.

Bizler Ý.L.Ö. B. olarak bu mektubu size yazýyoruz.

Bütün büyük þehirlerde öđrenciler saçlarını istediđi gibi uzatýyor. Onların saçlarına epek tyrapý reva görülmüyor da, siz bizim kesip, bizleri gülünç duruma düþürerek elinize ne geçtiđini sanýyorsunuz?

Ayný þekilde sizin saçnýz kesilse siz ne düþünürdünüz?

Saçymyzın uzatylmasyna izin verin. Aksi takdirde birlik olarak okulu boykot edeceđiz. Ýmza: Ý.L.Ö. B."

Bu mektuptan iki hafta sonraydy. Hafta sonu Ýstiklal marþý töreni yapılacaktý.

Okul müdürü Kemal Ceylan mutat konuşmasýndan sonra dedi ki-

"Çocuklar size bir müjde vereceğim. Okul idaresi olarak saçlarınyzın uygun bir þekilde uzatylmasyna karar verdik. Yalnız saçları fazla uzatylmayacak, temiz olacak."

Bunu duyunca bütün talebelerden büyük bir çýðlyk yükseldi. O zamanlar başymyza þapka takardyk. Þapkalar havada uçupmaya Müdürlük Ýstiklal marþyný okutturarak hafta sonu tatiline girdik.

Ýskilip'te 1969 ylynda lisede saç uzatmanın serbest býrakylmasynın hikâyesi bu iþte.